

КРАСИМИР БАЧКОВ
ПЕСЕНТА НА ЧАСОВНИКА

chitanka.info

На Марко Илиев

С всяка изминала година все повече занемарявах работата си. Застоявах се у дома, навън се движех предимно с кола, а добрият апетит и спокойният сън, бяха направо лукс за мен. Затова пък, хронично лошото настроение и дежурната ми заядливост, започнаха да заместват и добрите, и лошите черти в характера ми. Толкова трудно ми харесваше нещо наоколо, толкова много ми липсваше онзи непринуден хумор и смях, с който приемах преди и най-злобните удари на живота, че сега бях готов да сторя й престъпление, за да си ги възвърна. Или, ако трябваше да бъда съвсем откровен и възможно най-кратък, се налагаше да призная, че просто остарявах. А не бях в никакъв случай възрастен. Доста скоро бях преминал средата на тридесетте и очаквах в тая зряла и изпълнена с жизненост и сила възраст, тепърва да постигна големите успехи в кариерата и живота си. Уви, дните си минаваха неусетно, а аз събирах все повече неудовлетворение и горчилка от себе си и живота. Така дойде един момент, в който останах сам, защото малкото ми приятели се отдръпнаха, разочаровани от мен, а същото можеше да се каже в общи линии, за родителите и семейството ми, защото те не можеха ей-тъй, просто да ме зарежат, а се налагаше да ме търпят, с цената на много компромиси. Все по същото това време, се прирастих към алкохола. Не бях пияница в буквалния смисъл на думата, но доста често прибягвах до помощта на бутилката, когато не се чувствах добре. Имах чувството, че затъвам в някакво бласто, докато един ден...

Връщах се омърлушен от работа, когато чух някой да вика името ми. По улицата не се виждаше никой, а слабият и дрезгав глас ми напомняше зов за помощ, затова се огледах по-внимателно. От другата страна на улицата, в малката къщурка на дядо Дончо Сейкото, забелязах отворен прозорец и как през него ми маха немощно старецът. Приближих до оградата, но той помоли да вляза вътре и аз го сторих. Бутнах прогнилата старовремска врата на стаичката му, която никога не се заключваше и влязох. Не бях стъпвал тук от пет-шест години, но всичко ми беше толкова близко и познато, тъй силно ме

връщаше към детството ми, че се задъхах от вълнение и приседнах на дървената пейка под закачалката. Пред мен, на старата, потъмняла от годините маса, светеха като малки слънца десетина дюли и чакаха.

— Нали вече ги даваш на сина ми? — посочих ухаещите на есен плодове. Имахме си нещо като ритуал със стареца и още от времето когато бях дете, всяка година през октомври, той ме викаше тук и ми даваше най-едрите дюли. Не знам защо го правеше, но по онова време, той беше единственият човек в квартала, който ме разбираше и защитаваше понякога дори от родителите ми. Наистина, тогава бях доста щур и не минаваше ден, да не направя нова бяла. Годините минаваха, аз пораснах, ожених се, роди ми се дъщеря а после син и едва, когато синът ми стана на три години, дядо Дончо престана да ме вика за дюлите, но продължи да ги дава, сега вече на сина ми. Имаше някаква причина, тоя път старецът да вика пак мен и аз зачаках, да чуя каква беше тя. Обикновено, той обичаше да мълчи, но когато заговореше, казваше много верни неща, съвсем различни от баналните нравоучения ма баща ми, или конското евангелие на учителите ми.

— Слушай Гоше! — с изтънял глас задочна той. — Дойде ми и на мен времето, моето момче. И аз изсъхнах, и от дюлята само един клон ражда вече, та си викам, да се видим за последно и да си кажем сбогом с добро! — Думите му звучаха спокойно, човешки, без следа от самосъжаление или мъка. Беше съвсем измършавял старецът, но се държеше мъжки и с едно старовремско достойнство, което днес щеше да предизвика усмивка, но бе милион пъти по-истинско и по-ценно от хилядите безскрупулни условности, които ни заобикаляха. Засмях се насила:

— Е, дядо Дончо, не бързай да се отписваш още! На колко години стана?

Старецът примижа, после започна беззвучно да се смее. Бистрите му сини очи засияха сякаш в тях се бе сбрала шепата живот, която все още стискаше здраво.

— На 93 години съм, Гоше, и на тоя свят, вече съм си оправил всичките сметки! Само една ми остана да видя с тебе и тогава спокойно ще си умра! Затуй те извиках сега!

Нищо не ми идваше на ум да му отвърна. На стареца не му трябваша утеха и съчувствие, а само малко внимание. Винаги бе живял сам, без всякакви роднини и може би затова, все още бе здрав и с целия

си разум. Виждах как се присмива и на живота, и на смъртта, но не го разбирах, защото не знаех какво да правя със собствения си живот, а за смъртта се страхувах дори да помисля. Стоях и чаках.

— Помниш ли, като уби с прашката онуй, бялото гълъбче? — подхвърли все още с усмивка старецът. Размърдах се неспокойно. Помнех, разбира се. Тогава бях пет-шестгодишен и един ден, в продължение на половин час, се опитвах да убия кацналия на стряхата бял гълъб. Камъчетата хвърчаха край главата му, но той стоеше спокойно и само поглеждаше любопитно с едно око към мен. Когато накрая все пак го улучих и той падна в краката ми, аз много се изплаших и го занесох на дядо Дончо. Кръвта беше изцапала снежната белота на перата, главата на птицата висеше безжизнена, а отворените и очи ме гледаха и сякаш с ням упрек питаха „Защо, защо?“ Много плаках тогава и се упреквах за безмилостно жестоката си постъпка, а старецът кротко ме утеши и каза, че това навярно ще е последното убийство без нужда в живота ми. Така и стана. Повече не посегнах към прашката и като изключа рибите, които ловя и до днес, не съм отнел живота на някое друго същество.

— А помниш ли въглицата, дето ми ги носеше, като си счупих крака? — дядо Дончо ме гледаше с поглед, който минаваше през мен. Той не уточни, че кракът си бе счупил не сам, а му го бяха счупили, при побоя в милицията, заради часовника. Пак беше есен тогава и ме бяха набедили в квартала за една поразия, която не бях извършил. Заради това, месеци наред не поздравявах никого от възрастните ми съседи а на дядо Дончо затрупах двора с крадени въглища. От благодарност, разбира се. Случи се така, че в началото на учебната година ме сви апандисита и трябват да постъпя в болница, Клъцнаха го набързо, но стоях още няколко дни в болницата, докато се оправя съвсем. Точно в това време, някой хлапак вероятно, опънал парче тел, завързано за две от акациите, напреко на улицата. Минал някакъв моторист и за малко не се обезглавил. Махленските клюкарки веднага раздули версията, че това е моя работа и за кратко време се стигнало до там, че кварталният председател на ОФ-то — един стар лентяй на име Пешо Кривия, се упътил към къщи с протестна нота. Не намерил никого, понеже нашите били на работа и се спрял при дядо Дончо, да ме одумва. Старецът знаеше къде съм, затова го послушал малко и казал:

— Не момчето е опънало телта. Пешо, а самият ти! И изобщо, на тебе толкова ти е умът в главата, че стига точно, колкото да опънеш една тел през улицата, за да събориш някой невинен! Може и дете да е, няма значение! Важното за теб е, да се събори някой на земята!

От тогава Пешо Кривия го намрази и всякак му търсеше цаката. За съжаление я намери мръсникът, при това доста скоро. Родът на дядо Дончо някъде от Балкана, но той не обичаше много да го споменава. Никой не знаеше какъв вятър го бе довял из широката Добруджанска равнина, не бяхме виждали, нито чували за роднините му, освен за дядо му Петко, които някога построил часовникова кула в родния си град. Това бе гордостта и мечтата на дядо Дончо, и той като своя дядо, бе решил да издигне часовник в собствения си двор. Дори бе получил архитектурно разрешение и основите на часовниковата кула бяха вече положени. Сам бе изиздал стените от дялан камък, на височина човешки ръст, но не успя да го довърши горкият. Забраниха му от милицията, след като го биха и разпитваха една седмица, счупиха му крака и накрая го пуснаха. За всичко бе виновен Пешо Кривия.

Като разбраха за проекта, зевзеците от махалата взеха да подиграват дядо Дончо. Питаха каква марка ще е часовникът, как ще се навива и дали ще звъни сутрин, да ги събужда. Старият, разбира се, не им остана длъжен и отвърна, че това ще „Сейко“ и няма да се навива, а ще се опъва с топузи. Пешо Кривият щял да опъва топузите, щото и без това друга работа нямал. А за звъненето — щял да звънне, но само веднъж — като дойде края на социализма. Той всъщност затова и правел часовника — да брой, колко време му остава на този фалшив строй. Приказките му стигнаха до ушите на ОФ-председателя и той не се забави, да го накове в милицията. Резултатът от това бе счупеният крак на стареца и новият му прякор — „Сейкото“, а всеобщото презрение принуди Пешо Кривия да се премести да живее в срещуположния край на града. Имаше и друга последица от дръзкото изказване ни дядо Дончо. Кой знае защо, тази есен от „Топливо“ не му докараха въглища, въпреки че си бе направил заявка. Лично баща ми ходи да оправи недоразумението, защото старецът бе със счупен крак, но там го отрязали набързо и му казали да си гледа работата, за да не си изпати и той. Това ми даде повод да нападам товарните вагони с въглища на гарата и да снабдявам стареца тайно. Той едва пролетта узна, когато гаровия милиционер му каза за мен. Нашият квартал беше

малък и всички, общо взето се познаваха. Мястото, на което бе разположена къщата ни, от едната страна гледаше към улицата, а от другата граничеше с железопътните линии на гарата. За хлапак като мен, не бе особено трудно да се покатеря на някой товарен вагон и да напълня кофа въглища. Понякога съседите ме виждаха, но си траеха, защото знаеха къде ги нося. Беше ме засичал и милиционерът на гарата, но се правеше на разсеян. Той бе свестен човек и когато веднъж влакът рязко тръгна за маневра и аз нямаше как да скоча в движение, той спря композицията, уж заради преминаващ под вагоните човек. Още веднъж се срещнахме двамата, когато той случайно мина край вагона, от който вземах въглища. Спря се, изгледа ме с присвити очи и надигна брезента, с който бяха покрити брикетите, за да мога по-лесно да напълня кофата. После се обърна и си продължи пътя, сякаш нищо не бе станало.

Сега, като се замисля, ми се струва, че повече човещина имаше у хората през онова време.

— Помня и за гълъба, помня и за въглищата! — уверих дядо Дончо. Може би старецът наистина си отиваше и тия сантиментални спомени му носеха някаква утеха.

— Не те питам, само за да се намираме на приказка! — като че ли долови мислите ми той — Искам да се разберем с тебе за часовника!

— За кой часовник? — не разбрах аз.

— За тоя, дето съм го почнал в двора, но така не можах и да го свърша!

— И какво за него? — все още не можех да включа аз. Дядо Дончо помълча малко, изгледа ме, сякаш да прецени колко струвам и направо запита:

— Ще го довършиш ли, вместо мен?

Едва не се изсмях на предложението му. Само това оставаше — сега и на мен да започнат да викат в квартала Гошо Сейкото. Значи на стареца, все пак някоя бурма му се бе разхлабила накрая, щом и на смъртния си одър, не се отказваше от своята фикс-идея. Изкашлях се от неудобство, защото не исках направо да му отказвам, но той ме изпревари:

— Чуй ме по-напред, а можеш да ми отговориш и по-късно!

— Добре! — кимнах доволен, че ми спести неудобните обяснения.

— Значи, аз те познавам от дете, нали? — някак риторично заговори той — Мога спокойно да твърдя, че и като малък, а и сега, ти много се различаваш от връстниците си наоколо. По-умен си от тях, но си и по-див! Нещо недолюбваш законите и правилата, затова и често си патиш в живота! До тук прав ли съм?

— Ами, има нещо такова! — съгласих се неуверено.

— Тъй като гледам, на друг не бих оставил тая работа в ръцете, защото ще я оплеска! Ти обаче, ще я свършиш както трябва!

— Дядо Дончо, ама аз...

— Знам, знам! — прекъсна ме старецът — Ще кажеш, че си зает, че не разбираш от строежи, че не ти е по сърце и сигурно ще си прав! Само че, аз друг близък човек, освен тебе си нямам и затова направих тук едно завещание. Всичко е законно, нотариално заверено е и според него, като умра аз, къщата и двора остават за тебе, само срещу едно условие — да завършиш часовника! — той ме изгледа уморено, сигурно очакваше възражения от моя страна, но аз мълчах и той продължи — Гледам те всеки ден, като отиваш и се връщаш от работа и право да ти кажа, не ми харесваш нещо! Отпуснал си се един такъв, навел си глава и не приличаш на себе си! Те и другите хора се промениха, оскотяха някак в последно време покрай тоя недоимък, но то в такова време се вижда, кой колко струва! Като всичко ти е наред, лесно можеш да си весел и добър! Ха сега да видим, в мизерията колко на е човещината! — старецът млъкна, изтощен от приказките.

Притвори очи и дълго стоя притихнал, но когато аз се надигнах да си ходя, той се ококори и вдигна ръка да ме спре:

— Чакай Гоше, още не съм свършил! — въздъхна тежко и думите му сега, едва се чуваха в тишината — Загубихме си вярата, моето момче! Не вярваме в Бога, в управниците, в себе си дори! Накъде върви тоя народ — сам не знае! Към гибел отива българското племе, към края си! И лошото е, че всеки го вижда, но никой нищо не прави! Ето и ти — като си си ми, а последната ми молба не искаш да изпълниш! — Понечих да възразя, но той не ме остави — машината за часовника е в другата стая! Механизмът е прост, лесно ще го разбереш! Почни го отначало заради мен, а ще видиш после, че няма да съжаляваш! Може и някои да ти се смеят, но ти не ги слушай! То си

ни е в кръвта, отначало всичко да отричаме, но накрая да го признаем и се съгласим! Тоя часовник е за тебе, за сина ти и за останалите! Направи го сине!

— Добре, дядо Дончо! — побързах да го успокоя — Ще го направя! — обещах му не защото мислех да го сторя, а за да него огорчавам. Той обаче ме познаваше повече, отколкото предполагах, защото ме извикало себе си, стисна ми развълнувано ръцете и каза:

— Сега не си вярваш, но един ден наистина ще го направиш! И няма да бъде, заради имота, които ти оставям, а заради песента на часовника! Бог да ти помага, моето момче и сбогом! — той млъкна, сви се и някак посивя. Дишаше тежко и накъсано, а очите му вече не виждаха. Взех дюлите от масата и се прибрах вкъщи. Казах на нашите, че старецът не е добре и майка ми, заедно с една възрастна (съседка отидоха да го видят. Няколко часа по-късно, дядо. Дончо умря.

Погребахме го на другия ден, както му е редът, споменахме го с добро идните пак се повлякоха глухо и тежко, заляха ни с мътилката на проблемите си, като дива, излязла от коритото си река. Струва ми се, съзнателно се опитвах да не мисля за добрия старец и неговото странно завещание. Зимата ми помагаше за това, но когато дойде пролетта и нещо закипя в кръвта ми, един ден захвърлих всичко и тръгнах към къщата на дядо Дончо. Нямах намерение да правя каквото и да било, исках само да чуя песента на часовника, за която говореше старецът. Бях просто любопитен и нищо повече.

Бутнах вратата и се стъписах, от това което видях. За няколко месеца, паяжините така бяха омотали малката стая, прахът засипал всяка вещ, че тоя път не умиление, а необясним езически страх ме обзе. Като че ли самата смърт се бе настанила в къщата. Влязох в стаята, където трябваше да се намира механизма на часовника и видях един голям сандък от шперплат. Разковах го набързо и извадих доста тежката машинария. Освен четирите циферблата, имаше една проста, но удивително здрава механика и дузина медни камбани. Реших да проверя, дали е изправен и го приведох в действие.

Колелата се завъртяха и ритмично заработиха. Всичко беше наред, затова преместих стрелката на кръгъл час и малките камбани запяха. Звукът им беше чист и мелодичен, а песента — толкова позната и толкова забравена, толкова стара и толкова нова, толкова българска,

че ме караше да се възхищавам и срамувам едновременно, за това, че и аз съм българин. Неволно запях думите ѝ:

*„Питат ли ме
де зората
ме ѝ огряла първи път,
питат ли ме
де ѝ земята,
що най любя на света!...“*

Камбаните утигнаха, но аз продължих песента, защото тя ми връщаше детството, мечтите, топлите ръце на майка ми, желанието да видя и науча много нови неща, връщаше ми светлината и огъня, и надеждата, че животът е хубав и си струва да се живее. Едва сега разбрах, за каква вяра бе говорил дядо Дончо и усетих, колко много ми бе липсвала напоследък. Прибрах часовника обратно в кутията и я заковах. Напуснах спокоен къщата, защото знаех какво да правя. На другия ден закачих отвън, на улицата голяма табела, със следния надпис — „Който се чувства българин, да донесе един камък за часовниковата кула!“

Самият аз, за няколко дни събрах от един дол, в края на града, достатъчно камъни, за да мога още следващата неделя, да почна строежа. Купих малко вар и пясък, забърках хоросан и започнех да зидам. Времето беше топло, край мен се въртеше сина ми и се опитваше сам да си направи хвърчило. Единственият клон на дюлята, бе отрупан с големи като пеперуди цветове, значи наесен пак щяхме да се радваме на плодовете и. Докато се огледам и се сърбаха няколко мъже до оградата. Всички те бяха по-възрастни от мен, наблюдаваха ме с усмивка и пускаха по някоя шега. Нямах никаква злоба в закачките им, дори личеше явна несигурност, която бай Янко — най-старият от групата, преодоля с въпроса:

— И като не донесем по един камък, значи не сме българи, а?

— Не сте! — дръзко отвърнах аз.

— Защо? — веднага се обадиха няколко гласа. Оставих мистрията и ги загледах един по един. Мълчах и ги гледах спокойно, а те свеждаха виделите си какво ли не очи, преглъщаха и се мръщеа на

нещо. Като им се нагледах, се върнах към работата си. Повече не ми досаждаха, защото гузно и тихомълком се изнизаха някъде.

Малко преди обяд се появи първият от тях. Буташе ръчна количка, която пронизително скърцаше с единственото си колело. Вкара я в двора и изсипа няколко молоза. После отиде, за още. През това време започнаха да идват и останалите. Трупаха камъните на купчина, която непрекъснато растеше. Някои мърмореха нещо, други споменаваха роднините на депутати, като особено внимание заделяха за майките им, а бай Янко не изтрая и като изръмжа, че от зидане разбирам колкото свиня от кладенчова вода, ме избута и започна сам да реди камъните. Другите само това и чакаха. Юрнаха се по домовете си и се върнаха с чукове, тесли и разни летви. Започнаха да се бутат и да спорят, как по-добре се прави такъв строеж. Междувременно оформяха камъните и помагаха както могат на бай Янко. Мен съвсем ме избутаха настрана, а един дори имаше наглостта да заяви, че само съм се пречкал. Щях да кажа нещо, но добре, че са ми здрави предните зъби, та си затряях. До вечерта камъните привършиха, а строежът доста се издигна. През следващата седмица обаче, настана истински кошмар. Де, кой минеше по нашата улица, носеше камъни и ги хвърляше в двора. Стана някаква мода, дори хлапетата да мъкнат огромни камънаци, а когато забелязах, че и жените, изгърбени от тежестта влагат своя дял за българското, начаса магнах табелата от улицата. Върхът бе, когато в петък вечерта, докато си миех колата отвън, спря лъскав чер „Мерцедес“ и от него излезе костюмиран баровец. Изгледа ме недоверчиво, а после запита:

— Извинете, тук ли се събираха камъни за България?

Ако не беше толкова сериозен щях да се изсмея. Посочих му двора, той отвори багажника и така, както си беше с костюма, бая се озори, докато примъкне три големи гранитни блока. Държеше си на класата човекът. Ей-така се точеха какви ли не образи, докато буквално затрупаха двора на дядо Дончо.

Стоях, гледах грамадата от камъни и много ми се искаше добрият старец да може да види отнякъде, как хората носеха и трупаха не само материал за строежа, но и част от себе си, от онова потайно и дълбоко скрито у всеки от нас — **БЪЛГАРСКОТО!**

И когато следващата неделя пред бай Янко и неговите помощници застана дядо Ахмет, който живееше чак долу, до пазара и

разтовари от стара детска количка няколко камъка, никой не се учуди, а баш-зидаря си свали кепето в знак на уважение.

Така, часовниковата кула бе построена и аз много внимателно монтирах самият часовник. Пак беше неделя, една слънчева и топла неделя през май, когато улицата буквално се задръсти за откриването. Всичко бе неофициално, но хората бяха в празнично облекло, говореха шумно, смееха се и никак, ама никак не бързаха. Гледах ги и се чудех — това ли бяха хората, които до вчера се мразеха, ограбваха и срамуваха, че са българи? Това същите хора ли бяха, или някакви други? Кой бяха истинските — ония от вчера, или тия от днес? Докато се питах, наближи обяд и малко преди дванадесет, пуснах в ход часовника. Когато двете стрелки застанаха една върху друга, той запя с камбаните си. Цялата улица утихна, само чистите звуци на песента се чуваха далеч над хората, къщите и цъфналите дървета. И никой не разбра, кой запя пръв, но изведнъж пролетният вятър се стъписа и притаи, защото от голямата, препълнена от хора улица, като химн се понесе към небето:

„Питат ли ме де зората...“

А моят син ме дръпна за ръкава и каза:

— Тате, електронният ми часовник има шестнадесет мелодии, но тая я няма!?

Отвърнах му, че всеки българин носи тая песен, ме в часовника, а в сърцето си.

Не знам дали ме разбра, но се надявах, някой ден като порасне, да я запее и той!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.